

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**MADANIYATLARARO MULOQOTDA SHARQ TILLARINING
AHAMIYATI**

XALQARO ONLAYN ILMIY-AMALIY ANJUMAN MATERIALLARI

**THE ROLE OF ORIENTAL LANGUAGES IN INTERCULTURAL
COMMUNICATION**

INTERNATIONAL ONLINE SCIENTIFIC CONFERENCE

Tashkent 2021

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 7-fevraldagi 56-f-sonli Farmoyishi bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasida 2020-yilda xalqaro va Respublika miqyosida o'tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik anjumanlar rejasini"da belgilangan tadbirlarni amalga oshirish va O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2020-yil 13-fevraldagi "Vazirlik tizimidagi oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalarida 2020 yilda o'tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik anjumanlar rejasini tasdiqlash to'g'risida"gi №116-sonli buyrug'ida belgilangan tadbirlarni amalga oshirish maqsadida Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti sizlarni Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, EIRning O'zbekistondagi elchixonasi qoshidagi Madaniyat vakolatxonasi, Ar Riyod "Tadqiqotlar va ma'rifiy aloqalar markazi" (Saudiya Arabistoni), Qirol Saud Universiteti (Saudiya Arabistoni), Malang Muhammadiyah Universiteti (Indoneziya), Haydar Aliev nomidagi Ozarbayjon Madaniyat markazi, Fuzuliy nomidagi ilmiy tadqiqot markazi (Ozarbayjon), Ozarbayjon Fanlar Akademiyasi Nizomiy nomidagi Adabiyot instituti, Kobul davlat universiteti (Afg'oniston), O'rta Osiyo Amerika Universiteti (Kirg'iziston), va Indiana Universiteti (AQSH) bilan hamkorlikda 2020 yilning 20-21 noyabr kunlari "Madaniyatlararo muloqotda sharq tillarining ahamiyati" mavzusida masofaviy-onlayn ilmiy-amaliy 2020-yil 20-21 noyabrda ZOOM platformasi orqali onlayn o'tkazildi.

To'plamdan taniqli olimlar, metodistlar, o'qituvchilar bilan bir qatorda ToshDO'TAU iqtidorli talabalari hamda xorijiy hamkorlarimizning ham maqolalari ham o'rin olgan.

To'plam til va adabiyot ta'limi bilan shug'ullanuvchi professor-o'qituvchilar, shu sohaning tadqiqotchilari, magistr va talabalarga mo'ljallangan.

Anjuman hay'ati raisi:

Sarvinoz Sotiboldiyeva – filologiya fanlari doktori (DSc), professor
--

Taqrizchilar:

Z.Abdirashidov – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

M.Saidumarov – filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Anjuman hay'ati a'zolari:

H.Turdiyeva, S.Abdunabiyev, N.Sulaymonova, O.To'ychiyeva, N.Rashidova, M.Nurillayev, J.Turdiyev, U.Mahmudov, I.Abdullayeva, Ch.Hasanova, P.Izzatillayev

Mazkur to'plam matni Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti Kengashida muhokama qilinib, nashrga tavsiya qilingan.

Izoh: Maqolalarning ilmiy saviyasi va imlosi uchun mualliflar o'zlari mas'uldirlar.

6. Shoahmedov E. Rus tilidan o'zbek tiliga kalkalash masalasiga doir: Filol.fan.nomz.dis.– T., 1974.
7. Tārix-e zabān-e fārsi. Be qalam-e doctor Parviz Natel Xānlari. Jeld-e dovvom. – Tehrān, 1350/1971, s.126;
8. Месамед В.И. Калькирование как один из способов пополнения словарного состава современного персидского языка. Автореф. Канд.дис. –М., 1984.
9. Пейсиков Л.С. Лексикология современного персидского языка.–М., Изд-во МГУ, 1975.
10. www.dictionary.abadis.ir
11. www.dotnettips.info
12. www.fa.wikipedia.org
13. www.techdic.ir

АРАБ ЛУҒАТШУНОСЛИГИ ТАРИХИГА БИР НАЗАР

Сулаймонова Нигора Аскаралиевна

филология фанлари номзоди, доцент

Алишер Навоий номидаги

Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетини

Тошкент, Ўзбекистон

nigora_sulaymonova@mail.ru

Аннотация. Мазкур мақолада араб луғатшунослигининг вужудга келиши ва ривожланиш босқичлари ҳақида сўз юритилган. Жумладан, унда тузилиши жиҳатига кўра, араб луғатларининг таснифий таҳлили амалга оширилган. Араб луғатшунослиги ривожига катта аҳамият касб этган айрим мавзувий луғатлар, фонетик луғатлар, синонимлар луғати ва изоҳли луғатлар аниқ мисоллар воситасида кўриб чиқилган.

Калим сўзлар: араб луғатшунослиги, луғавий маъно, луғат мақола, мавзувий тасниф, алифбо тизими, изоҳли луғат.

Аннотация. В данной статье рассматриваются этапы возникновения и развития арабской лексикографии. В частности, дается классификационный анализ арабских словарей с точки зрения их структуры. Тематические словари, фонетические словари, словарь синонимов и толковые словари, сыгравшие важную роль в развитии арабской лексикографии, были исследованы на конкретных примерах.

Ключевые слова: арабская лексикография, словарное значение, словарная статья, тематическая классификация, алфавитная система, толковый словарь.

Annotation. This article examines the stages of the emergence and development of Arabic lexicography. In particular, a classification analysis of Arabic dictionaries from the point of view of their structure is given. The thematic dictionaries, phonetic

dictionaries, synonym dictionary and annotated dictionaries, which played an important role in the development of Arabic lexicography, have been studied using specific examples.

Key words: arabic lexicography, dictionary meaning, dictionary article, thematic classification, alphabetic system, interpretive dictionary.

Луғатшунослик – лингвистик луғатлар тузиш санъати ҳақидаги фан бўлиб, мазкур луғатларнинг вазифаси адабий тилнинг луғавий таркибини баён қилиш, мисоллар ёрдамида уларнинг маъноларини изоҳлаш, сўзларнинг қўлланилиш доирасини аниқлаш ҳамда айрим грамматик шаклларини кўрсатишдан иборат. Айнан мусулмон олами луғатшуносликнинг вужудга келиши ва ривожланиши учун қулай муҳит бўлган. Ўрта асрлар Мусулмон Шарқида араб адабий тилини китобий ва маданий тил сифатида шаклланиши, араб адабиётининг шиддат билан ривожланиши натижасида луғатлар тузиш эҳтиёжи туғилди. Араб тилини илмий тил сифатида қўлланилиши, ёзма тилнинг муайян стандартларини сақлаб туриш, шунингдек, диалектларни аниқлаш, араб тилининг ёзма ва оғзаки вариантларини бир-биридан фарқ қилиш араб луғатшунослигини эрта юзага келишини тақозо этди [1;164]. Тез суръатларда ривожланаётган араб луғатшунослигида турли хил луғатлар тузила бошланди. Уларни олимлар қуйидаги гуруҳларга ажратадилар:

- тавсифий луғатлар; - ўзлаштирма сўзлар луғати;
- изоҳли луғатлар; - икки тилли луғатлар;
- мавзувий луғатлар; - терминологик луғатлар;
- синонимлар луғати; - қофиялар луғати [1;165], [2;91], [3;13].
- кам қўлланиладиган сўзлар луғати;

Тузилиш жиҳатидан араб луғатлари сўзларнинг жойлашиш принципига қараб фарқланади. Уларни уч гуруҳга бўлиш мумкин. Биринчи гуруҳга фонетик принцип асосида тузилган луғатлар киради. Бундай луғатларда сўзлар ундаги ўзак ундошларнинг талаффуз ўрнига қараб [4;13-18] қуйидагича жойлаштирилади:

- 1) бўғиз товушлар (ح, خ, ع, ه); 5) тишора товушлар (ث, ذ);
- 2) чуқур тилорқа товушлар (ق, غ); 6) лаб-тиш товушлар (ف);
- 3) тилорқа товушлар (ك); 7) лаб-лаб товушлар (و, م, ب);
- 4) тилолди товушлар (ن, ل, ظ, ط, ص, ض, س, ش, ص, ض, ط, ظ, ل, ن);

Бу луғатларда сўз ўзагидаги ундош ҳарфлар сони ҳисобга олинади. Дастлаб икки, кейин уч, сўнгра тўрт ва беш ўзак ундошли сўзлар келтирилади.

Иккинчи гуруҳ сўзнинг биринчи ўзак ундошига кўра алифбо тартибида жойлаштирилган луғатлардан ташкил топади.

Учинчи гуруҳга сўзнинг охириги ўзак ундошига қараб алифбо тартибида тузилган луғатлар киради.

Юқорида айтиб ўтилганидек, луғатлар бир неча турларга бўлинади. Булардан тавсифий луғатлар одатда маълум бир мавзу доирасида яратилган луғатлар ҳисобланади. Араб луғатшунослигининг вужудга келиши Қуръони каримнинг лексикасини ўрганиш билан боғлиқ. Қуръони каримдаги сўзларни жамлаш, улар асосида луғатлар яратиш ҳижрий иккинчи асрнинг биринчи ярмида пайдо бўлган. Улар «Ғарибу-л-Қуръон», яъни «Қуръоннинг сўз бойлиги» деб номланган. Ҳижрий учинчи асрда мазкур соҳада бир қатор луғатлар яратилди. Лекин бугунги кунга келиб бу луғатларнинг аксарияти йўқолиб кетган, уларнинг фақатгина номи маълум. «Луғату-л-Қуръон» («Қуръон учун луғат») китобида Қуръонда учрайдиган турли қабила лаҳжалари, шунингдек, форс, эфиоп, набатий ва бошқа тиллардан ўзлашган сўзлар шарҳланган. Кейинчалик «Ғарибу-л-ҳадис», яъни «Ҳадиснинг сўз бойлиги» номли луғатлар яратила бошланди. Бунга Замахшарийнинг «ал-Фоиқ фи ғариби-л-ҳадис», ибн Асирнинг «ан-Ниҳоя фи ғариби-л-ҳадис» каби луғатлари мисол бўла олади.

Диний фанларнинг ривожланиши натижасида Қуръони карим ва ҳадисларга асосланган махсус луғатлар вужудга кела бошлади. Фаюмийнинг (вафоти 1368 йил) «ал-Мунир фи ғариби-ш-шарҳи-л-кабир» номли асари фикҳ соҳасида яратилган дастлабки терминологик луғат ҳисобланади. Қуръони карим ва ҳадислар лексикасига бўлган қизиқиш араб адабий тилига бўлган эътиборни кучайтирди. Бу эса араб луғатшунослигида адабий тилнинг турли қатламларини ўз ичига олган бошқа хилдаги луғатларнинг вужудга келишига сабаб бўлди. Кам ишлатиладиган ва эскирган сўзлар луғати тузилди. Улар ичида Абу Убайднинг (770-837) «ал-Ғарибу-л-муснаф» луғати алоҳида аҳамиятга эга. Унда муаллиф қадимги араб шеърлятида тушунилиши қийин бўлган сўзларни тўплаб, уларни мавзуларга бўлган. Улар қуйидаги 25 та китобга ажратилган:

1. «Одам танаси»	14. «Сувлар ва оқимлар»
2. «Аёллар»	15. «Пальмалар»
3. «Кийимлар»	16. «Булутлар ва ёмғирлар»
4. «Озиқ-овқатлар»	17. «Фасллар ва шамоллар»
5. «Касалликлар»	18. «Исмий сўз яшаш шакллари»
6. «Уйлар»	19. «Феълий сўз яшаш шакллари»
7. «Отлар»	20. «Антонимлар»

8. «Қурол-аслаҳалар»	21. «Синонимлар»
9. «Қушлар»	22. «Туялар ва уларнинг сифатлари»
10. «Ҳашаротлар»	23. «Ҳайвонлар»
11. «Идиш-товоклар»	24. «Йиртқичлар»
12. «Тоғлар»	25. «Сўз ўзаклари»
13. «Дарахтлар ва ўсимликлар»	

Ҳар бир китоб ички бобларга бўлинган. 25 та китоб тахминан 900 та бобдан иборат. Луғатда сўзларни изоҳлашда кўплаб шоирларнинг шеърларидан мисоллар келтирилган. Мазкур луғат араб луғатшунослигининг келгусидаги ривожига катта таъсир кўрсатган. Кейинчалик маълум бир тушунчага оид сўз ва ибораларни қамраб олган мавзувий луғатлар яратилди. Бу соҳада мукамал асарлар ёзган муаллифлар сирасига Асмой, Абу Зайд Ансорий, ибн Сиккит, Исафий, ибн Сидаларни киритиш мумкин. Мисол тариқасида Асмой томонидан яратилган луғатларга эътибор қаратадиган бўлсак, улар қуйидаги гуруҳларга бўлинади:

- «Одам танасига оид китоб»;	- «Қўйлар ҳақидаги китоб»;
- «Ҳайвонлар ҳақидаги китоб»;	- Ўсимликлар ва дарахтлар ҳақидаги китоб»;
- «Туялар ҳақидаги китоб»;	- «Ёмғир ҳақидаги китоб».

Луғатдан фойдаланишни осонлаштириш мақсадида олимлар уларни яна ички қисмларга бўлганлар. Масалан, «Одам танасига оид китоб»да сўзлар қуйидаги қисмларга ажратилган: «Ҳомиладорлик», «Боланинг туғилиши», «Одамнинг ривожланиши», «Одам танаси», «Тана органларининг вазифалари» ва ҳоказо. Мисоллардан кўриниб турибдики, мавзувий луғатларда сўзлар мантиқий кетма-кетлик бўйича жойлаштирилмайди. Ибн Сиккит «Китобу-л-тахзиби-л-алфоз» номли луғатида сўзларни қуйидаги мавзулар бўйича жойлаштирган:

1) бойлик	8) ой	15) овқат
2) камбағаллик	9) вақт	16) қурол-аслаҳа
3) мардлик	10) сув	17) тақинчоқлар
4) қўрқоқлик	11) ғам-андух	18) кийимлар
5) шароб	12) ҳамдардлик	
6) аёл	13) уйку	

7) қуёш

14) очлик

19) араблар ҳамзани
тушириб қолдирадиган
сўзлар рўйхати

Кейинчалик яратилган луғатларда сўзлар маълум даражада кетма-кет жойлаштирилган. Исфахийнинг «Мабадийу-л-луға» номли луғатида сўзлар қуйидаги мавзулар бўйича берилган:

1) юлдузлар	6) отлар	11) асбоб-ускуналар
2) тун ва кун	7) туялар	12) дарахтлар
3) егулик	8) шерлар	13) ўсимликлар
4) ичкилик	9) ҳайвонлар	14) касалликлар
5) қурол-аслаҳалар	10) қушлар	

Аниқ бир тизимга солинган энг тўлиқ ва машҳур асар бу Сиданинг (вафоти 1066 йил) 17 жилдлик «ал-Муҳассас» луғати ҳисобланади. Китобда дастлаб одам ва унинг ҳаётига алоқадор нарсалар: кийим, егулик, уйқу, асбоб-ускуна, қурол-аслаҳа, ундан кейин ҳайвонот олами ва ўсимликлар дунёси, сўнгра одамнинг ижтимоий ҳаёти, саёҳат, ўйинларга оид сўзлар келтирилган. Луғат охирида айрим грамматик масалалар шарҳланган. Муаллиф луғатни яратишда Абу Убайднинг «ал-Ғарибу-л-муснаф» китобини асосий манба қилиб олган.

Рус луғатшуносларининг фикрича, синонимлар луғатига изоҳли луғатлар асос бўлиши керак [5;14]. Юқорида мисол тарзида келтирилган каби изоҳли луғатлар синонимлар, антонимлар луғатининг вужудга келишига замин бўлди. Синонимлар луғатига мисол сифатида дастлаб яратилган, ҳажман кичик бўлган Ҳамадонийнинг «Китобу-л-алфози-л-китобиййа», ас-Саолибийнинг «Фикҳу-л-луға» китобларини келтириш мумкин. Араб луғатшуносларининг фаолияти асосан изоҳли луғатлар тузишга қаратилган эди. Бундан мақсад араб адабий тилининг бутун сўз бойлигини йиғиб, маъноларини изоҳлаш бўлган. Изоҳли луғатларда тилнинг лексик таркиби аниқланади, сўз маънолари изоҳланади. Айнан шу хусусияти билан улар таржима, яъни икки тилли (уч ёки ундан ортиқ тилли бўлиши ҳам мумкин) луғатлардан тубдан фарқ қилади [6;58].

Араб луғатшунослигида яратилган дастлабки изоҳли луғат Ҳалил ибн Аҳмаднинг (вафоти 786 йил) «Китобу-л-айн» («Айн китоби») асаридир. Араб адабий тилининг луғат бойлигини тўлалигича кўрсатиш мақсадида луғатда кам учрайдиган ва тушуниш қийин бўлган сўзлар жамланган. Ҳалил ибн Аҳмад биринчи бўлиб ўзак ва унинг турлари ҳақидаги таълимотни ишлаб чиққан ҳамда ўзининг изоҳли луғатида акс эттирган. Унинг «Китобу-л-айн» луғати 27 бобдан иборат. Ҳар бир боб битта ҳарфга бағишланган. Муаллиф 27 та бобни фонетик принцип, яъни ҳарфларнинг талаффуз ўрнига қараб қуйидагича жойлаштирган.

Ҳалил ибн Аҳмад ўз луғатида жорий қилган алифбо тизими куйидаги тартибга эга бўлган:

ع - ح - خ - ه - غ - ق - ك - ج - ش - ض - ص - س - ز - ط - د - ت - ظ - ذ - ث - ر - ل - ن - ف - ب -

م - و - ا

Келтирилган ҳарфлар кетма-кетлигидан кўриниб турибдики, ҳарфларнинг талаффуз ўрнига қараб беришда айрим чалкашликлар бор. Масалан, ر ва ن ҳарфлари тил орқа ҳарфлар ҳисобланади [4;13-18]. Лекин юқоридаги ҳарфлар кетма-кетлигида улар тил олди ҳарфлар қаторида берилган.

Юқоридаги ҳарфлар кетма-кетлигига кўра, луғат “Ба:бу-л-’айн”, яъни Айн бобидан бошланган, китобнинг номи ҳам шундан келиб чиққан. Ҳар бир бобда сўзлар ўзак ундошларининг сони жиҳатидан таснифланган ва дастлаб икки ўзак ундошли, кейин уч, сўнгра тўрт ва беш ўзак ундошли сўзлар берилган. Кейинчалик яратилган луғатлар айнан шу асар таъсирида вужудга келган. Бунга Азҳарийнинг (895 – 981) «ат-Таҳзиб фи-л-луға», Соҳиб ибн Аббоднинг (938 - 995) «Китабу-л-муҳит фи-л-луға», ал-Калийнинг (901-967) «Китобу-л-бориҳ фи-л-луға», ибн Сиданинг (вафоти 1006 йил) «ал-Мухкам фи-л-луғати-л-араб» луғатларини киритишимиз мумкин. Ҳалил ибн Аҳмад усулида яратилган луғатлардан фойдаланишда айрим мураккабликлар мавжудлиги сабабли бу асарлар кенг тарқалмаган, улардан нусхалар кўчирилмаган.

Иккинчи усул, яъни сўзларни уларнинг биринчи ўзак ундошига қараб алифбо тартибида бериш усулида яратилган луғатлар сирасига ибн Фориснинг «Китобу-л-муҳамал» ва «Китобу-л-мақоис» номли луғатлари киради. Бу луғатларда изоҳланаётган сўзлар биринчи ўзак ундошига кўра алифбо тартибида жойлаштирилган. Шунинг учун луғат араб алифбосидаги ҳарфлар сонига биноан 28 та китобни ўз ичига олган. Ҳар бир китоб куйидаги кетма-кетликда берилган уч қисмдан иборат:

- 1) ўзаги икки ундошдан иборат бўлган сўзлар (عجب, عجب, عدد, عفف, عقق);
- 2) ўзаги уч ундошдан иборат бўлган сўзлар (عبث, عبث, عبث, عبث, عبث);
- 3) ўзаги учтадан ортик ундошдан иборат бўлган сўзлар (عبل, عربد, عرقب, عسكر, عصف).

Учинчи усул, яъни луғат мақолаларни сўзларнинг аввал охириги ўзак ундошини, сўнгра биринчи, ундан кейин ўрта ўзак ундошини ҳисобга олган ҳолда алифбо тартибида бериш усулида кўплаб луғатлар яратилган. В.М.Белкиннинг “Арабская лексикология” китобида келтирилган схема бўйича луғатдаги сўзларнинг жойлашиши куйидаги кўринишга эга [1;173]:

- ўзаги уч ундошдан иборат сўзларда – $\check{U}^3 \check{U}^1 \check{U}^2$

- ўзаги тўрт ундошдан иборат сўзларда - $\check{U}^4 \check{U}^1 \check{U}^2 \check{U}^{3*}$

* “ў” - сўзнинг ўзак ундошини билдиради.

Бу усулда яратилган луғатлар, айниқса, шоирларнинг эътиборини ўзига жалб этган. Чунки бундай луғатлар уларга қофия танлашда жуда қўл келган. Лекин бошқа фойдаланувчиларда бундай луғатлар унчалик катта қизиқиш уйғотмаган. Араб луғатшунослигида бу усулда яратилган дастлабки луғат бу Жавҳарийнинг (вафоти 1007 йил) «Тажу-л-луға ва сихаҳу-л-арабийя» асаридир. Ибн Манзурнинг (1232-1311) «Лисону-л-араб», Ферузободийнинг (1326-1414) «ал-Қомусу-л-муҳит» номли китобларини ҳам кейинчалик шу усулда тузилган луғатлар сирасига киритиш мумкин.

Араб адабий тили лексикасини тўплаш ва қайд этиш борасида анъанавий араб луғатшунослигининг ютуқларини ҳисобга олган ҳолда тилшунослар мумтоз араб луғатларида қатор камчиликлар мавжудлигига ишора қиладилар. Улар мумтоз луғатларни замонавий луғатшунослик назарияси ва амалиёти томонидан ишлаб чиқилган талабларга мос келмаслигини айтиб, мумтоз луғат муаллифларини тилнинг луғат таркибига тарихий нуқтаи назардан ёндошмаганликда айблайдилар. Улар Ўрта аср луғатшунослари томонидан қўлланилган усуллар билан замонавий луғатшунослик усуллари таққослаб қадимги араб луғатшунослигининг аҳамиятини инкор этадилар. В.М.Белкиннинг фикрича, мумтоз араб луғатларининг кўпгина камчиликлари ўша давр тилшунослик илми билан боғлиқ [1;169]. Қадимги муаллифларнинг луғатшунослик соҳасидаги асарлари бугунги кунда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган. Замахшарийнинг «Асосу-л-балоға», ибн Манзурнинг «Лисону-л-араб», Ферузободийнинг «ал-Қомусу-л-муҳит» каби асарлари ханузгача ўзининг амалий аҳамиятини сақлаб қолган.

Дарҳақиқат, мумтоз давр араб луғатларининг аҳамиятини инкор этиб бўлмайди. Чунки айнан мумтоз давр луғатлари замонавий луғатшуносликнинг ривожланишига асос бўлган. Қолаверса, бу луғатлар араб адабий мероси, айниқса, унинг назмий ва насрий меросини ўрганишда муҳим манба ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Белкин В.М. Арабская лексикология. – М.: Издательство Московского университета, 1975.
2. Ахвледиани В.Г. Арабское языкознание средних веков // История лингвистических учений. Средневековый Восток. – Л.: Наука, 1981.
3. Рыбалкин В.С. Арабская лексикографическая традиция. – Киев: Наукова Думка, 1990.
4. Рустамова С. А. Араб тили фонетикаси. – Т.: ТошДШИ нашриёти, 2000.
5. Евгеньева А. П. Проект словаря синонимов. – М.: Советская энциклопедия, 1964.